

Történeti áttekintés a magyar magánjog (polgári jog) kodifikációjáról

I. A római jog és a magánjog tudománya a XIX. században¹

1. Az első jelentős, modern fogalommal élve az „europaizálódás” irányában ható változást a magyar civilisztikában a német pandektisztika (pandektajog, pandektatudomány) Friedrich Carl von Savigny-féle irányzatának hatása jelentette.² Ez a XIX. század első nagy magánjogászánál, Frank Ignácnál (1788—1850) észlelhető először, aki jöllehet következetesen ellenezte a kodifikációt, mégis — Szalay László szavaiival — „egy új aera úttörőjének” tekinthető. Frank az 1823-ban közzétett, még az észjogi irányzat, elsősorban Christian Wolff hatását tükröző „Specimen elaborandarum institutionum iuris civilis Hungarici” című művében a magyar földtulajdoni viszonyok tárgyalásánál római jogi fogalmakat használ, melyek más munkáiban is gyakran feltűnnek a hazai jog bemutatása során. Amint azt Pólay Elemér kimutatta, Frank Ignác még nem tekinthető a Történeti Jogi Iskola (Historische Rechtsschule) képviselőjének.

A Történeti Jogi Iskola, közelebről a pandektisztika a maga teljességében először Frank Ignác tanítványánál, Wenzel Gusztávnál (1818—1891) jelentkezik. Wenzel „A magyar magánjog rendszere” cí-

* Dr. Hamza Gábor akadémikus, az MTA rendes tagja, tanszékvezető egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Római Jogi Tanszék, Budapest

¹ E. Böszörményi-Nagy: Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus. In: Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest, 1970. 413–429.o.; Pólay E.: A pandektisztika és hatása a magyar magánjogtudományra. AUSz 23, 6 (1976); Zlinszky J.: Wissenschaft und Gerichtsbarkeit. Quellen und Literatur der Privatrechtsgeschichte Ungarns im 19. Jahrhundert. Frankfurt a. M., 1997. — Frank Ignácról ld. Villányi Fürst L.: In: Jogi professzorok emlékezete. Budapest, 1935.; Wenzel Gusztávról ld. Balázs T., AnnUB 31 (1990).; Szászy-Schwarz Gusztávról ld. Szladits K., Magyar jogászegyleti értekezések. Kecskemét 1934.; Balogh Elemérről ld. Hamza G.: Balogh Elemér. In: Magyar Jogtudósok I. (szerk.: Hamza G.) Budapest, 1999. 137–146.o.

² Ld. G. Hamza: Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition. Budapest, 2009. 380 skk.o.

mű művében a pandektarendszert alkalmazza, és a pandektisztikára támaszkodva először ő fejt ki hazai jogtudományunkban a jogviszony, a jogintézmény, a jogi tény és a jogügylet tanát. A már egyértelműen a pandektisztika követőjének tekinthető Wenzel Gusztáv természetesen igen gyakran hivatkozik munkáiban a római jogra is.

2. A XIX. század második felével kezdődően a pandektisztika az „egyetemes magánjogász” Szászy-Schwarz Gusztáv (1858—1920) munkásságán keresztül egyre nagyobb hatást gyakorolt a magyar jogtudományra és ezáltal a bírói gyakorlatra is. Miután pedig romanistáink és magánjogászaink úgyszólván valamennyien a német pandektisták tanítványai voltak (Szászy-Schwarz és a győri, majd a nagyszebeni jogakadémiaán oktató Biermann Mihály [1848—1889] Rudolf von Jheringet, a jogösszehasonlítás terén kiemelkedő érdemeket szerzett Balogh Elemér [1887—1953] pedig Heinrich Dernburgot hallgatta), irodalmi működésükkel egyre több német pandektajogi elemnek a bírói gyakorlatba való átvételét mozdították elő.

II. A római jog szerepe a magánjog kodifikálásában³

³ A. Dauscher: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial Conferenz*. Wien, 1862.; Dell'Adami R.: *Az anyagi magánjog codificatiója*. In: *A nemzeti eredet problémája*. Budapest, 1877.; *Magánjogi codificatiókn és régi jogunk*. I. Budapest, 1885.; *Entwurf des ungarischen Erbrechts*. (umgearbeitet von I. Teleszky.) Budapest, 1887.; Meszlény A.: *Magánjogpolitikai tanulmányok, különös tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére*. Budapest, 1901.; Szászy-Schwarz G.: *A magánjogi törvénykönyvről. Tanulmányok és bírálatok*. Budapest, 1909.; L. Asztalos: *Entwicklung der ungarischen Privatrechtswissenschaft im Zeitalter des Dualismus*. In: *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944*. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest, 1970. 21–39.o.; Z. Bernáth: *Besitz und Besitzschutz im Spiegel der ungarischen Rechtsgeschichte unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsentwicklung in den letzten hundert Jahren*. In: *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944*. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest, 1970. 209–223.o.; Mádl F.: *Kodifikation des ungarischen Privat- und Handelsrechts im Zeitalter des Dualismus*. In: *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944*. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest 1970. 87–119.o.; E. Weiss: *Die Entwicklung des Vertragsrechts im Lichte der ungarischen zivilrechtlichen Kodifikationsarbeiten*. In: *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944*. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest, 1970. 285–298.o.; V. Peschka: *Theoretische Grundlagen der ungarischen Privatrechtswissenschaft im Zeitalter des Dualismus*. In: *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, 1848–1944*. (hrsg. von A. Csizmadia — K. Kovács). Budapest, 1970. 5–20.o.; Csizmadia A.: *Ungarische zivilrechtliche Kodifikationsbestrebungen im Reformzeitalter. Rechtsgeschichtliche Abhandlungen VI*, Budapest, 1974.; Basa I.: *A kereskedelmi jogi kártérít-*

3. A hazai *ius privatum* kodifikálásának előkészítését az 1791: XVIII. tc. indította meg, amely megbízást adott a jogi bizottságnak (*deputatio iuridica*) egy magánjogi törvénytervezet (*Proiectum nonnullarum utilium civilium legum*) előkészítésére. Ez a két év múlva elkészült, de csak évtizedekkel később, 1826-ban kinyomtatott, azaz közzétett tervezet sem szerkezetében, sem pedig tartalmában nem tükröz római jogi hatást, de jellegét tekintve sem nevezhető kódextervezetnek. A Szalay László által ideálisnak tekintett francia *Code civil* hazai recepciójára értelemszerűen nem kerülhetett sor, s a politikai fejlemények az 1848: XV. tc. által előírt második kodifikációs kísérletet is meghiúsították.

1853-tól Magyarországon és Erdélyben az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv (OPTK, ABGB) lépett hatályba, így a kodifikációs munkálatok újratekintése egészen a Kiegyezésig (Ausgleich) várattott magára. Az Általános Magánjogi Törvénykönyv általános részét (1871) a pesti egyetemen oktató jeles római jogász, Hoffmann Pál (1830—1907) dolgozta ki. Ez az 1863-as, főképpen Georg Friedrich Puchta hatását tükröző Szász Polgári Törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch für das Königreich Sachsen) megfelelő részeit követi, amely gyakorlatilag a pandekta-irodalom, illetve pandektajog paragrafusokba foglalása.

A magyar magánjognak a kodifikálását az ABGB szabályait modelleként követő irányzat hívének számított Ökröss Bálint (1829—1889). Teleszky István (1836—1899) öröklési jogi tervezete (1882) szerkezetében és irányultságában egyaránt a Szász Polgári Törvénykönyvön alapul, amely utóbbi azonban az öröklési jog intézményei körében főleg a partikuláris szász jogra volt tekintettel. Apáthy István (1829—1889) kötelmi jogi tervezete (1882), amelyre hatást gyakorolt a későbbi BGB-t előkészítő, már említésre került 1866-os ún. Drezdai Tervezet (*Dresdener Entwurf*), a jogügyletek körében — a Hoffmann-féle javaslatához hasonlóan — a Savigny nevéhez fűződő akarati elméletet (Willenstheorie) követi. Ugyanez vonatkozik Györy Elek (1841—1902) 1880-ból származó Általános Résszel kapcsolatos tervezetére is. Halmossy Endre dogi jogi résztervezetében (1882) és Zsögöd Benő — Grosschmid Béni — (1852—1938) házassági, személyi és vagyonjogot tartalmazó tervezetében a pandektisztika hatása kisebb mértékű.

tés hatása a magánjogi kártérítésre Magyarországon a Millennium idején. *ÁJ* 38 (1996–1997) 53–72.o. és U. *Harmat*: Ehe auf Widerruf? Der Konflikt um das Eherecht in Österreich 1918–1938. *IC Sonderheft* 121 (1999) 116–124.o.

4. Az egységes magánjogi kódex megalkotásának gondolata 1895-től kezdődően vált uralkodóvá, amikor Erdélyi Sándor igazságügyi miniszter létrehozta a polgári törvénykönyv egységes tervezetét előkészítő bizottságot, amelynek tagjai között találjuk a romanista és civilista Szászy-Schwarz Gusztávot (1858—1920) is. Szászy-Schwarz Gusztáv nevéhez fűződik az öröklési jogi rész tervezetének kidolgozása.

Az 1900-as tervezet, amelynek szerkezetében és jogintézményeiben kimutatható a német BGB hatása, szakít a részenként történő kodifikáció gyakorlatával. Ez a tervezet négy részből áll (személyi és családjog, kötelmi jog, dologi jog és öröklési jog) Általános Rész (Allgemeiner Teil) nélkül, ennek szerepét ugyanis a kötelmi jog első címei töltik be. Az 1900-as Tervezet a jogügyletek (Rechtsgeschäfte) körében már a nyilatkozási elméletet (Erklärungstheorie) követi. Erősebben hatott a német Polgári Törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) a soron következő, valamivel kisebb terjedelmű 1913-as magánjogi törvénytervezetre, bár Általános Részt ez sem tartalmazott.

A Magánjogi Törvénykönyv 1928-ból származó, a bíróságok által *ratio scriptának* tekintett javaslata (Mtj.), melynek szövegezésében a találóan a „magyar Eugen Hubernek” is nevezett Szászy Béla (1865—1931) játszott kiemelkedő szerepet, a svájci Polgári Törvénykönyv (Zivilgesetzbuch, ZGB) és a svájci Kötelmi Jogi Törvény (Obligationenrecht, OR) hatását is erősen tükrözi.⁴ Bár az Mtj. több oknál fogva nem emelkedett törvényerőre, azaz formailag nem rendelkezett vigor legiszel — még az 1931-ben elfogadott XXII. törvénycikkben foglaltak ellenére sem —, egyes jogintézményei, így az 1927. évi XXXV. törvénycikkben szabályozott jelzalog, törvényhozási úton is elfogadást nyertek.⁵

5. A II. világháborút követően a Minisztertanács a Polgári Törvénykönyv kidolgozásával megbízott kodifikációs bizottságot 1953 decemberében hozta létre. A bizottság tagjai között ott találjuk a három —

⁴ Igen tanulságos röviden áttekinteni a pandektisztika hatását a (nem vétkességen alapuló) objektív felelősség tekintetében. Az 1900-as tervezet a felelősséget a BGB nyomán — bár korántsem annak szó szerinti fordítására építve — a vétkesség alapján szabályozta. Az 1913-as tervezet 1486. §-a a BGB második (1887-es) tervezete (Zweiter Entwurf) alapján már teret adott az objektív alapú kártérítés elvének. Az 1928. évi Mtj. híres, a méltányossági felelősséget szabályozó 1737. §-a lényegében — ha nem is közvetlenül — a BGB második tervezetét követi, amikor a kártérítési felelősség objektív elvének szubszidiárius érvényesülését teszi lehetővé.

⁵ Ch. Szladits: Le projet de Code Civil Hongrois. In: Acta Juris Hungarici 1 (1932) 213–221.o.

budapesti, pécsi és szegedi — jogi fakultás polgári jogi tanszékének, valamint a budapesti közgazdaságtudományi egyetem polgári jogi tanszékének oktatóit, a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének munkatársait, továbbá a Legfelsőbb Bíróság, a Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyi Minisztérium képviselőit. Az első tervezet több éven át tartó előkészítő munka után 1956 szeptemberére készült el.

Miután 1957 tavaszán egy, az igazságügyi miniszter által felállított szűkebb bizottság a tervezet alapvető kérdéseit felülvizsgálta, a szerkesztők módosították a tervezetet. Ezt a tervezetet nyilvánosságra hozták, majd megvitatták. A végleges tervezet, amelyet az Igazságügyi Minisztérium egy bizottsága ismét átvizsgált, 1959-ben került az Országgyűlés elé törvényjavaslatként. A kódex elfogadására 1959-ben került sor; a Polgári Törvénykönyv — módosításokkal — 1960. május 1-jén lépett hatályba Magyarországon.

A Polgári Törvénykönyv — szocialista alapvonásai ellenére — többek között a német BGB, a svájci OR és ZGB, valamint az 1928-as Mtj. hatását tükrözi. A kódex szerkesztői a szocialista típusú polgári jogi törvények közül az 1922-ben elfogadott és 1923. január 1-jén hatályba lépett szovjet-országi, az 1950-ben elfogadott csehszlovák polgári törvénykönyvre, az 1955-ös lengyel törvénytervezetre, és az 1950-ben elfogadott, a tulajdont szabályozó bolgár törvényre voltak tekintettel.

6. Az 1959-ben elfogadott, 2014. március 15-ig hatályban lévő Polgári Törvénykönyv hat részből áll, az egyes részek címekre tagolódhatnak. Az első rész a bevezető rendelkezéseket tartalmazza (1–7. §§), ez azonban nem tekinthető pandektajog (pandektisztika) értelmében vett Általános Résznek (*Allgemeiner Teil*). A második rész a személyek jogát tartalmazza (8–87. §§), a családi jog szabályozására azonban nem itt, hanem külön jogszabályban, az 1952. évi IV. törvényben kerül sor. (A családjogi törvény szabályozza a gyámság jogintézményét is.) A harmadik rész címe a tulajdonjog (94–197. §§). A negyedik részben a kötelmi jogra vonatkozó rendelkezések találhatóak (198–596. §§). Az ötödik rész az öröklési jogot tárgyalja (598–684. §§), míg a hatodik részben a záró rendelkezések találhatóak (685–687. §§).

7. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv nem követte a pandektarendszert.⁶ Struktúráját tekintve a gaiusi Institutiók rendszeréhez hasonlítható, azzal az alapvető különbséggel, hogy a perjog, valamint a fent

⁶ Földi A.: Polgári jogunk és a római jog. AUB 28 (1986) 7–26.o.

említett családjog önálló kódexben nyert szabályozást, továbbá az örökési jog az utolsó helyre került.

A több évtizeden át a magyar magánjog (polgári jog) alapvető forrásául szolgáló Polgári Törvénykönyvben számos római jogi elem található.⁷ A személyi jogi rész elismeri a méhmagzat feltételes jogképességét, a *nasciturus* fogamzása idejének törvényi megállapítása viszont — a római joggal szemben — megdönthető vélelem.⁸

Az 1959-es Polgári Törvénykönyv sajátossága, hogy a harmadik részben, amely — bizonyos dogmatikai megfontolásokból — a tulajdonjog címet viseli ugyan, de a dologi jogokat szabályozza, számos kazuisztikus szabály található. E rendelkezések közül különösen a római jogi hagyományokat tükrözi a gyümölcsök szedésére, valamint a gazdátlan javak elsajátítására vonatkozó normák. A tulajdon különböző formáinak részjogosítványai — az *uti, frui, habere, possidere, abuti* fogalma — az ulpianusi hatást tükrözik. A birtok kapcsán a magyar jog a *possessio naturalist* nem, csak a *possessio civilist* ismerte. A posszesszórius birtokvédelmet eredetileg a törvény nem szabályozta, azt később a bírói gyakorlat fejlesztette ki.

A tulajdonátszállás tekintetében az 1959-es Polgári Törvénykönyv a tradíciós elvet követi, hiszen a jogcím (*causa*) mellett a dolog átadását (*traditio*) is megköveteli. Az elbirtoklás jogintézményének honi szabályozása kevésbé tükrözi a római jogi hatást, a magyar jog ugyanis csupán az elbirtoklásra alkalmas dolgot (*res habilis*) követeli meg, míg a jóhiszeműséget (*bona fides*), illetve a jogcímet (*iustus titulus*) nem írja elő. A szolgálmatat önálló használati jogoknak tekinti a magyar polgári jogi kódex.

8. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv a kötelmi jogot nem általános és különös részre tagolja, hanem a két alapvetőnek ítélt intézmény, a szerződés és a felelősség áll a szabályozás tengelyében. Az egyes szerződéstípusok is magukon hordozzák a római jogi hagyományokat. A vállalkozási szerződés egyes alfajai emlékeztetnek a *locatio conductio* egyes típusaira. A megbízás azonban — a római jogi ingyenes *mandatum*mal ellentétben — a magyar jogban főszabály szerint visszerthes szerződés.

⁷ Földi A. — Szájer J.: Római jogi reminiszcenciák civilisztikai oktatásunkban. JK 40 (1985).

⁸ A római jog e tanulmányban említett intézményire nézve ld.: Földi A. – Hamza G.: A római jog története és intézményei. 18. átdolg. és bőv. kiadás, Budapest 2013.

Az 1959-es Polgári Törvénykönyv — a megalkotása idején fennálló szocialista (államszocialista) gazdasági-társadalmi rend igényeinek megfelelően — részletesen szabályozza a mezőgazdasági termékértékesítési szerződést, melyet a római jog természetesen nem ismert, és a termelési viszonyok akkori fejlettségi szintje miatt nem is ismerhetett. Ennek ellenére a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés lényegét tekintve visszavezethető a római jog által nemcsak ismert, de részletesen ki is dolgozott adásvételi szerződésre, konkrétan az *emptio rei futurae* vagy *emptio rei speratae* elnevezésű, az adásvétel különös nemeit képező alakzatokra.

9. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv általános felelősségi szabályt tartalmaz, melyek alól bizonyos kivételeket teremt. Ezek a rendelkezések többé-kevésbé kazuisztikusnak tűnnek, és az antik jogokban természetszerűleg még nem ismert veszélyes üzemi felelősséget kivéve a római jogban gyökereznek. Egyes római jogi jogintézmények — így a *receptum nautarum cauponum et stabulariorum*, az *actio de deiectis vel effusis* és az *actio de positis vel suspensis* — konkrétan is átvételre kerültek a szállodák és éttermek fokozott felelősségére és az épületekkel kapcsolatos károkozásokra vonatkozó szabályokban.⁹

A római jogi hagyomány, pontosabban hagyományok továbbélését jelenti — többek között — a *regula Catoniana* (234. §) és a *pignus Gordianum* (267. §). A római jogi hagyományokhoz való visszatérést jelenti a Legfelsőbb Bíróság XXIV. Polgári Elvi Döntése (PED), amely a 192. § (2) bekezdését értelmezve a possesszórius és a petitórius birtokvédelmet egyaránt lehetővé teszi.

A magyar öröklési jog az *ipso iure* öröklés elvén alapul, nem ismeri — szemben például az osztrák ABGB-vel — a nyugvó hagyaték, a *hereditas iacens* fogalmát. Ellentétben — többek között — a német és az osztrák joggal az 1959-es Polgári Törvénykönyv kifejezetten tilalmazza

⁹ Z. M. Mihaly: The Role of the Civil Law Institutions in the Management of Communist Economies: The Hungarian Experience. AJCL 8 (1959) 310–328.o.; K. Grzybowski: Reform of Civil Law in Hungary, Poland, and the Soviet Union. AJCL 10 (1961) 253–265.o.; Fesztl N. — Tamás L.: Az új gazdasági mechanizmus polgári jogi vonatkozásának néhány problémája. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. 54 (1969) 3–36.o.; Eörsi Gy.: A jogfejlődés útjai a polgári jogban. Gazdaság- és Jogtudomány MTA IX. Osztályának Közleményei. 8 (1974) 13–26.o.; F. A. Gabor: Socialist Economic Reform in Progress: A New Legal Framework for Entrepreneurship in Hungary. Review of Socialist Law 2 (1982) 153–168.o. és L. Vékás: Zivilrecht. In: Südosteuropa-Handbuch. Bd. 5. Ungarn. (hrsg. von K. D. Grothusen). Göttingen, 1987. 250–263.o.

a voltaképpen szintén római jogi eredetű utóöröklést, pusztán az utóhasználatot teszi lehetővé.¹⁰

10. Az 1959-es Polgári Törvénykönyvet 1959 óta számos alkalommal módosították. A rendszerváltás előtti módosítások közül különösen jelentősek az 1967-ben, illetve az 1977-ben elfogadott változtatások. A római jogi hagyományok szempontjából különösen kiemelkedik az a módosítás, melynek értelmében 1991 óta a Polgári Törvénykönyv — számos európai magánjoghoz, így a német, a svájci, továbbá az újabb holland joghoz illetve az új holland Polgári Törvénykönyvhöz (Nieuw Burgerlijk Wetboek) hasonlóan — tartalmazza az ún. objektív jóhiszeműség kategóriáját, és azt mint generális klauzulát a magánjogi jogviszonyokban általános jelleggel alkalmazni rendeli.¹¹ Feltétlenül említést érdemel az 1991. évi XIV. számú törvény, amely a *boni moresszel* ellentétes szerződések kötésének tilalmát mondja ki.

Szintén a római jogi konstrukcióhoz való visszatérést jelentett az 1996. évi XXVI. törvényben megfogalmazott ingó jelzálogjog. Kiemelendő, hogy a zálogjog teljes anyagát a 2000. évi CXXXVII. törvény a jelenlegi gazdasági igényekre és a római jogi hagyományokra tekintettel szabályozta újra.

A római jog egyes intézményeinek továbbélése nemcsak a Polgári Törvénykönyvben található meg. Példaként említjük az 1991. évi XLIX. törvényt, amely a csőd eljárással, a felszámolási eljárással és a végelszámolással foglalkozik. A felek közötti egyezség, amely bírói jóváhagyáshoz van kötve, sok tekintetben a *cessio bonorumra* emlékeztet.¹²

11. Utalnunk kell arra is, hogy a magyar magánjogot nem kizárólag a Polgári Törvénykönyv szabályozza illetve szabályozta. A családjogot az 1952. évi IV., a házasságról, a családról és a gyámságról szóló, 1952. június 6-án kihirdetett, és 1953. január 1-jén hatályba lépett törvény szabályozza, amelyet a rendszerváltást megelőzően — többek kö-

¹⁰ Tóth Á.: Az utóöröklésről. Közjegyzők Közlönye 5 (2001) 3–15.o. és Boóc Á.: Az utóöröklés a római jogban, javaslatlaltal a jövőbeni magyar szabályozásra. Közjegyzők Közlönye 6 (2002) 3– 18.o.

¹¹ Földi A.: A jóhiszeműség és tisztesség elve. Intézménytörténeti vázlat a római jogtól napjainkig. Budapest, 2001.

¹² G. Hamza: Evoluzione del sistema giuridico e riforme economiche nell' esperienza ungherese. In: Annali dell'Istituto di Studi Europei „Alcide De Gasperi”, vol. 9. 1989. 189–195.o és G. Hamza: Il diritto romano e lo sviluppo del diritto privato ungherese. In: Iuris Vincula. Studi in onore di M. Talamanca. IV. Napoli, 2001. 353–364.o.

zött — 1974-ben és 1986-ban módosítottak. Az 1986-ban elfogadott módosítás értelmében a magyar családi jogban ismét lehetővé vált házassági vagyoni szerződés kötése. A munkajogot — a rendeleti szabályozást követően — egy 1967-ben elfogadott törvény szabályozta, amelyet többször módosítottak. 1992-ben új munkajogi törvény elfogadására került sor. A szerzői jogot egy 1969-ben elfogadott törvény szabályozta, melyet 1999-ben új törvény váltott fel. A nemzetközi magánjog szabályait egy 1979-ben elfogadott törvényerejű rendelet foglalja magában.¹³

¹³ Magyarországon az 1050/1998. (IV. 24.) kormányhatározat alapján kezdődött el az új polgári törvénykönyv kodifikációja. A kódex-tervezet szerkesztői tekintettel voltak Magyarország európai jogharmonizációs céljaira is. Céljuk volt, hogy az új kódex alkalmas legyen a XXI. század társadalmi-gazdasági követelményeinek megfelelő magánjogi szabályozására. Említést érdemel, hogy az új polgári törvénykönyv koncepciója 2002 elején került publikálásra.